

potest alia via satisficeri, nisi deforstratum ducendo, erit obligatio eam ducendi, & tunc votum non obligabit quoad redditioinem debiti coniugalis, etiam quoad petitionem obligeat, & quoad alios adhuc obrenta verò voti dispensatione, tunc votum penitus evanescit rā quoad redditioinem debiti coniugalis, quā quoad petitionem, & ceteros adū.

65 Quin tandem convenient DD. esse aliquos casus, in quibus promittit non tenetur puerum corruptum ducere; primo, si ipsa confia fuisse prædicti voti, qui tunc ipsa mala sit de contraria. Secundo, quando secunda virum decepti dicente se esse virginem, cum non est, tunc enim omnes concedunt non esse obligationem eam ducendi; etiam si non fide, sed vere promissum fuisse matrimonium. Tertiò si ex matrimonio grave damnum, aut scandalum sequeretur. Quartò si ipse iam faceris iniurias est, aut cum alia matrimonio copulatus, tunc enim in his causis solù curare tenetur ut regū comodè nutrit, modo iam declarando dico scilicet donec sufficiunt, vel alter. Quinto si puella sit corrupta cum alio postea fuit forniciata, nam eo etiam si ferri promisisti, celerat obligatio eam ducendi, & non solù non tenetur eam ducere, sed neque etiam ad eam dotandam, & ratio est, quia si fide matrimonio promisisti, tunc ratione fictionis fidem ad illam dotandum tenebatur, si ergo ab fornicatione sequentem ab hebreo liberatur, ad nihil aliud tenetur; si vero etiam ferri promisisti, nec etiam aliud ei dare tenetur, nisi aliud conventione est inter eos, quia promissum fuit tantum ducendi illam in oxorem, ut suppono. Sexto tandem, si puella deforstrata nihil danni passit, cum non obstante violatione jam sit regū commode cuiuslibet collatora, nihil ei stuprorum restituere tenetur; non ratione violationis, cum sit pretio inadmissibilis, nec ratione danni illati, cum nullum damnum fuerit illatum, ut dictum est supra n. 59, in fine, Ita communiter discurrunt DD. suprac.

QUESTIO QUARTA.

De Restitutione ex turpi lucro, & ludo proveniente;

66 Q Uamvis ex dictis superius disp. 4. de Contractis, v. i. art. i. n. 9. alignando conditores ad valorem contractus requiritas ex parte finis, facile deduci possit, quid sit dicendum in praesenti de Restitutione acquisitionum ob turpem causam; quia tamen hoc quoque est unum speciale caput, unde communiter DD. censent oriri obligationem restitutions, magis ad particularia descendendo, nunc declarandum est, an ex exceptione ob turpem causam oriatur semper obligatio restituendi, & quomodo, & tamen potest de ludo explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An acceptio ex turpem causam sine restituenda.

67 S Ensis quasfit est, utrum lucrum acceptum pro perpe- trando peccato commissionis, vel omnibus, aut cuiuscunquam modi sit, restitui debet, ubi supponendum est ex dictis loco citato lucrum, quod provenit ex malo ratione circumstantie tantum adiuncta ex communione DD. sententia non esse restituendum, ut v. g. ex venditione in loco facta, vel facta excommunicate publico, & notorio, vel alia privata circumstantia extrinseca adiuncta, nam his, & similibus, causibus, quamvis peccatum ad ratione circumstantie, tamen lucrum in se consideratum est iustum, & idem non est restituendum; quia si igitur est de lucro accepto ex objecto in te turpi, & peccato minimo, ut cum sive, vel afflitione de ferto contrahis, vel afflitione patrando, sive homicidio, mani in tali causa furtum, afflitionem, vel homicidium est finis intrinsecus, & materia ipsa contractus, & luctu. Ita quod ex doctrina ibi tradita iuxta communione, & probabiliori sententiam quasfit præfensi ita resolvendum est.

68 Primiò dicendum est, pro opere illico patrando, seu per turpem causam nihil dari, vel accipi posse ante factum, & operis impletionem, quod si acceptum est, restitui debet. Ratio est, quia actus dandi, & accipiendo pretium pro opere illico, antequam illud subsequatur, participat malitiam operis, pro quo pretium datur, vel accipitur, qui enim dat pretium, illud dat velut medium ad malum finem consequendum, scilicet, opus illicitum; ergo quilibet abstineat tenetur à solvendo, vel accipiendo pretio pro opere illico patrando ante factum, & illius impletionem. Consequens est, quia actus dandi, vel accipiendo pretium, quod est medium ad opus illicitum pa-

trandum, antequam opus illud impletatur, est necessariò pecuniarum. Ex quo sequitur, quod si tale pretium ante factum fuerit, acceptu restitui debet, quia illi tenetur se retrahere à peccato, ad quod patrandum pretium acceptum est tamquam medium ad malum finem inducens. Ita Navarr. Medina, Lessius, Molina, Cajet, Turrianus, Covar. Azorius, Reginaldus, Amicus, Vazquez, Sanchez, Caspensis, & alii communiter, & in hoc Doctores omnes convenient. Et si solum difficile, an patrato opere illico, & quo patrandum initus erat contractus, vel promissio, tenetur promittens solvere pretium, & accipiens non tenetur ad restitutions. Aliqui enim, ut Navarr. Medina, & alii affirmant ad restitutions teneri, quorum fundamentum est, quia operatio, quae nulla pretio est digna, ac proinde nec vendibili, non potest esse ratio justa aliquid retinendi tamquam pretium illius, sed operatio, quae est peccatum, nulla pretio digna est, sed potius digna supplicio; ergo non potest esse ratio justa retinendi pretium pro illa acceptum Corduba vero, Sorus, & alii idem afferunt de pretio accepto pro opere illico patrato contrà iustitiam, ut si Judex pecuniam accepit pro ferenda sententia iusta, testis pro testimonio falso dicendo, non autem si sit contra alias virtutes, quorum ratio est, quoniam ex injuria nullum jus oriri potest; igitur ex peccato injuria nullum jus potest qui accipere, atque idem ad restitutions tenetur pretio pro tali peccato accepti etiam post factum, & operis impletionem. Sed pro hujus difficultatis resolutione.

69 Secundò dicendum est, patrato opere illico, de quo patrando initus erat contractus, vel promissio, tenueris promissum solvere pretium, & accipientem non teneri ad restitutions, sive late opus fit contra iustitiam, sive contra alias virtutes, & hoc speclate iure naturæ, & in foro conscientiae. Ita communiter, & probabilior sententia, cujus fundamentum est, ut diximus loc. cit. quia quilibet opus pravum, etiam si qua malum, & offensa Dei non sit pretio aliquo estimabile, tamen quia iuste, & delectabile est, aliquo pretio dignum est ex hac parte, & ratione illius vendi potest, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri possunt ad contrahendum, que ratio in quolibet genere peccati eadem vim habet, & idem confidat qualitate operis, in quolibet peccato potest esse pretium, quod sine injuria retinetur posse ex ea parte, quae utile est, ac delectabile, malitia enim moralis, quam habet opus malum, & offensa Dei non sit pretio aliquo estimabile, tamen quia iuste, & delectabile est, aliquo pretio dignum est ex hac parte, & ratione illius vendi potest, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri possunt ad contrahendum, que ratio in quolibet genere peccati eadem vim habet, & idem confidat qualitate operis, in quolibet peccato potest esse pretium, quod sine injuria retinetur posse ex ea parte, quae utile est, ac delectabile, malitia enim moralis, quam habet opus malum, & offensa Dei non sit pretio aliquo estimabile, tamen quia iuste, & delectabile est, aliquo pretio dignum est ex hac parte, & ratione illius vendi potest, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri possunt ad contrahendum.

Conferatur, quia hanc ratione l. 4. ff. de conditione ob turpem causam, pro opere meretrici conceditur actio contrà fornicarium ad iustam mercedem solvendam, & statuere datum meretrici ob turpem causam fornicationis valide accipi, nec jure repeti posse ergo si etiam dici potest de actibus contrà alias virtutes, etiam ut bene deffiret Faber disp. 50. c. 4. n. 116. si actus meretrici est vendibilis, vel locabilis, in quantum est actus delectabilis; ita actus peccatorum contrà alias virtutes sunt habent laborem, & industriam, & alias conditiones, quibus sunt vendibili, vel locabilis, & si licet hujusmodi actus sunt peccata, tamen in quantum aliquid pro illis accipi potest ratione predicti utilitatis, delectabilitatis, laboris, industriae & periculi, non sunt illiciti, nec prohibiti.

70 Denique ut arguit Card. de Lugo disp. 18. sect. 3. n. 59. si patrato opere illico, de quo patrando initus erat contractus, vel promissio, homicidio v. g. vel perjurio non teneretur promissum solvere pretium promissum, sequentur pariter, qui virginem deforstrat promissum conjugio, non teneri postea servare promissum, quod neque Adversarii concedunt, cum non alter promissum faciat, quam in pretium turpitudinis præterit, sicut ob sacilegium, vel homicidium præmititur pretium; ergo si deforstrator tenetur ex promissione dare, quod promisit; ita in homicidio, qui homicidiam indenmene servare promisit, & ei dare alimenta, si exultare cogetur, tenebitur servare, quod promisit, ne homicida remaneat sine remedio ad vitam, sicut tenetur ducere deforstratum, ne maneat sine honore. Concludendum igitur, est quod si pretium detur, & accipiat post factum, & operis impletionem, quod si acceptum est, restitui debet. Ratio est, quia actus dandi, & accipiendo pretium pro opere illico, antequam illud subsequatur, participat malitiam operis, pro quo pretium datur, vel accipitur, qui enim dat pretium, illud dat velut medium ad malum finem consequendum, scilicet, opus illicitum; ergo quilibet abstineat tenetur à solvendo, vel accipiendo pretio pro opere illico patrando ante factum, & illius impletionem. Consequens est, quia actus dandi, vel accipiendo pretium, quod est medium ad opus illicitum pa-

ob quam datur, quia quando operatio mala præcedit, actus sublequens dandi pretium non potest ordinari illam operationem malam, tamquam in finem, finis enim posterior est media in executione.

71 Ex qua doctrina occurritur fundamentum prioris sententiae, licet enim operatio mala, & prohibita nullus sit valoris in genere moris ratione malitiae, tamen in ratione entis, quia utilis, vel delectabilis, ac etiam ratione laboris, industrie, & periculi, quod sapere haber annexum, materia esse potest aliquid valetor, & potest esse prædictum universali loquendo, ac etiam secuto effectu, quando lex efficit accipientem dominii incapacem, ac adquirendum inhabilem, ut de Simoniano dictum est. Et in his casibus restitutio facienda est illi, à quo lucrum, vel aliquid aliud acceptum sit, in primo quidem casu, antequam fecerit sit effectus, nam qui dedit, non donavit, sed debet ob causam, nec intentione habuit privandis re data, nisi effectu secuto, & subfinita causa, propter quam dedit, atque idem tali causa non subfinita, restitutio facienda est illi, qui rem dedit, in secundo etiam, quando faciliter lex reddit accipientem dominii incapacem accepta ob turpem causam illi sunt restituta, à quo data fuerit, quia qui tradidit non transfuerit dominium in accipientem, cum sit dominii incapax, & ideo illi restituere tenetur, cum res proprio domino sit restituta, nisi aliter à iure decernatur in personam ipsius, sicut decernetur in casu beneficiorum simoniæ obtenti. Ita Molina, Lessius, Reginaldus, Bonacina, Sotus, Turrianus, Vazquez, & alii communiter contrà Medinan, & alios exiliimantes restitucionem in prædictis casibus esse faciendam panisperibus.

72 Respondetur negando consequentiam, nam promissio facienda aliquod prohibit, vel dandi aliquod pretium propter operis prædicti non approbadum peccatum, nec in illo complacendum, ita etiam est obligatio non solvendi, & non accipientis pretium pro peccato præterito. Denique quando accipitur pretium saltem ob peccatum contrà iustitiam, iuste accipitur, ut patet de justice proterenda iusta restituere pretium accipiente, sed in iusta acceptio obligat ad restitutions accipiente, ergo quod ita accipitur, restitui debet.

73 Quarto Dicendum est, spectato iure positivo, & foro externo, pro solo opere meretrici concedi actionem contrà fornicarium ad iustam mercedem solvendam, pro reliquis vero operibus pravis probable esse nulli pretium, esse reddendum, sed restringi posse ab eo, in quo implato opere pravum reperitur; unde si apud promissorem reperitur, non tenetur reddere operantem, si apud operantem, non tenetur reddere promissori. Ita Jam statuimus disp. 4. cit. q. 1. art. 1. in fine cum Amico disp. 17. sect. 9, & pluribus aliis, & quod primam partem deducitur ex lib. 4. cit. de conditione ob turpem causam, ubi statuimus datum meretrici propter fornicationem validè accipi, nec nulli repeti posse, quia licet illa turpiter faciat, quod sit meretrix, non tam turpiter accipitur, cum sit meretrix. Quo autem ad aliam partem colliguntur ex L. Si ob turpem causam, ubi statuimus in hujusmodi causibus potiorem esse conditionem postelloris his verbis: Porro si danis, & accipientis turpi causa sit, posse ferre potest, quod etiam exprimitur habetur L. 2. Cod. eodem titulo illis verbis: Cum te propter turpem causam domum aduersari dedisse proficeris frustram res ipsam tibi desideras, cum in pari causa posse ferre melius conditio habeatur. Quibus legum statutis etiam ratio faver, ut Amicus advertit loc. cit. quia leges in hujusmodi causibus actionem repetendi sollem ob turpem causam negant in personam peccati, atqui non minus peccat qui pro peccato pretium spondeat, quam qui pro pretio peccatum committit, cum alterum ad peccandum inducat; ergo non minus unus quam alter ei puniendum in pari autem casu turpitudinis potior est conditio postellentis, igitur qui implato opere pravum, quod fuit materia contractus, in postellente reperitur, alteri restituere non tenetur, spectato iure positivo, & foro externo.

75 Quinto est Difficultas. An pretium acceptum pro aliquo bono opere debito ex precepto, vel ne fiat aliquod malum prohibitum, sit necessariò restituendum, in qua difficultate omnes ferunt DD. convenient pretium acceptum pro opere debito ex iustitia, vel ne fiat peccatum contrà iustitiam, necessariò esse restituendum in foro conscientiae ante Judicis sententiam. Ratio est, quia qualitas violatur, quoties pro eo, quod ex iustitia debetur, aliquid amplius accipitur, quam non debetur; tamen etiam quia si pretium accipias pro eo, quod Petrus ex iustitia debes, vendis quod tuum non es, perinde enim est, si ac Petro remissum venderes; tamen tandem quia si Petrus debes mille, v. g. & accipias ab eo centum, ut folias debentur, non oblixi totum, quod debes, debebas enim ex iustitia facere, quod Petrus habebet mille sine ullo onere, quare totum illud non pretium pretenti tollitur de eo, quod ex iustitia solvere debetas, ut bene dixerit Card. de Lugo loc. cit. diff. 18. section. 3. Tora igitur difficultas est de pretio accepto pro operibus debitis ex aliis virtutibus, v. g. an qui accipit, ut facias quod debet ex aliis præceptis facere, vel omitterat, quae ex aliis præceptis extra materiam iustitiae debetur omittere, restituere ea debet. Prima opinio valde communis regat, pretium pro talibus operibus acceptum v. g. pro iugio che restituendum, nisi forte operationes sint bona iustitia, quae sine finione vendi non possint, quale est opus baptizandi, & ratio est, quia quando hujusmodi opera non debentur ex re-

leges civiles secunda sententia admetti potest; oppositum tamen dicendum est de legibus juris Canonici, ut etiam advertit Capensis disp.8.sec.3, dum ludos præstatos prohibent Clericis, & Religiosis, cap. Ep. Copus d.3, &c. Clericis, de vita & honestate Clericorum, etenim ut constat ex eis verbi causa majori longe rigore ludos illos Clericis, & Religiosi prohibent, quam leges civiles prohibent Laicos, adeo ut illos talibus personis non tantum prohibere videantur, sed etiam irritare, penitus annullare, qui Canones renovati sunt per Trident. i.c. 21, ut dicunt est, qui tamen non intelliguntur de quibusvis Clericis, sed de beneficiariis, & in factis ordinibus constitutis, & quando sepe his iudicis incumbunt, non vero quando semel, vel item citra scandalum ludant, & recreationis gratia, quia in predicto cap. Ep. Copus non prohibetur alienum usus simpliciter, & quantumcumque, sed gravior propositum confundit. Indenti, & frequentia, ut poterit virum Ecclesiasticum, ac eius statum graviter deducere, non vero est ita indecessus stauri aliquando ludere, & iteratis, non tam frequentius viciibus, ex quo sit illud sit mortale, & cum obligatione restituendi, non vero istud, & hoc item ex nostris sententiis videtur Nicolaus de Orbellois q.4.14q.3. §.38. ubi loquens de Clericis, & de prohibitione alienarum ex iure Canonico inquit, quod ludentes aliquando propter recreationem, & non ex confunditione, ne mortali peccant, nec ad restitutionem tenentur, fecit tamen si ludant ex confunditione, & lucri cupiditate, de laicis vero si ludentibus inquit ex iure positivo civili ad restitutionem non teneri ante Iudicis sententiam.

85 Sexto est difficultas, An qui credit aliquid ludo prohibito amittat, tenetur in conscientia illud solvere, Avermannus Azorius, Rebellus, Valentia, Arethimus ex nostris, & alii quorum fundamentum est, quia sic obligatio promissio mutua in tali contractu de iure naturæ, neque irritatur iure positivo, quamvis in L. Allearium C. de Religio, & sumptu, fundetur actio ad repetendum. Negant Lessius, Molina, Reginaldus, Filiusius, Diana, Bonacina, & ali plur., & ratio est, quia cui datur actio ad repetendum, a fortiori conceditur exceptio non ad solvendum iuxta regulas juris ex L. i. i. 149. ff. de regulis suis, & ex regulis &c. iuris ex l. 6. fed. leges, ut pater ex dictis, concedunt in ludo prohibito perdicti actionem repetendi ea, quae solvit, ergo &c. Pro resolutione quæst. in primis certum est, debet spectatio solo iure naturæ, & seculo omni iure humana positivo, debere videtur solvere, quod perditum credita pecunia, quia cum contractu diu de iure naturæ iustus, & validus, sufficiens est ad transferendum dominium in colludentem, sive contra partem, & invenientur in culpa mortali iudicium, sed ad mortale exercitium juvamus præstat, arque id est in culpa mortali difficile excusari possunt. Nec obstat ratio opposita sententia, quia quamvis licitum sit indifferenter ministrare cum cognitione præstat, quando non ministratur in ipso exercitio, v. g. locage domum, & vendere ornamenta meretrici, quia haec non sit directe, proxime, & immediate sunt alij iumenti illi ad peccandum, contrarium tamen evenit in nostro calo, ubi dominus, & infrairentur ad ludum ministrantur in ipso exercitio, & magis directe, proxime, & immediate. Tunc quia vendere ornamenta meretrici, atque eis locare domos, quantum potest, & maluus usus nulla legi humana est prohibitus, at vero aleatores domi receptare, eisque menfan, & aleas subministrare, & alia ad ludum necessaria, lege humana prohibitus est adjuncta pena, scilicet de ales lusu, & aleotoribus, ubi per tres leges graves poena contraria huiusmodi subcepitores statuuntur. Nec etiam obstat argumentum ex contraria prædictum, & quod omnia iura, que alearum, & taxillorum ludos prohibent, sunt ex contrario confunditudo aboleta. Quia non defuit aliqui præstatibus, qui in hac corrupta mundi auctoritate usurparunt, & tamen sine peccato mortali permitti non possunt, unde neque ex tali præstatu confunditudo in producta præstatu aboleti potuerunt statibus circumstantiis, sub quibus tales ludi fuerint iuribus illis prohibiti. Ita Navarrus, Sanchez, Capensis, Diana, Arethimus nosfer loc. c. & plures alii, quæ opinio est tuor, & probabilior.

86 Tota itaque difficultas est, stando in solo iure civili communis, an ludens credita pecunia, si perdit, tenetur in foro conscientie ad servandam promissione, & solvendum, & mihi videtur dicendum cum Angles ex nostris loc. cit. stando in solo iure civili communis, non teneri ad solvendum pecuniam perditan, quia cum ludens pecunia credita, post illam repetere coram iudice post solutionem factum ex legibus civitatis, poterit quoque illam ratione mutua compensationis retinere addendum tamen elatione promisi, & fidei dare tenueri ad solutionem, quia leges citatae talem promissione irritare non intendunt, sed solum concedere actionem repetendi datum, ac etiam exceptionem, ne perdet det perditum exigenti quantum est ex vi ipsarum, non tam quantum est ex vi promissione mutua in tali contractu de iure naturæ interventientis, tamen enim promissione irritare non intendunt; unde hoc modo allata sententia conciliari possunt, nam prima sententia affimat perdetem teneri in conscientia ad solvendum perditum pecuniam credita ratione promissi tantum, non autem ratione iuris civili positivi; & contra verò secunda sententia negat tenet ad solutionem perditum ex vi iuris civili, non tamen negat id teneri ratione promisi; & in hoc sensu etiam eam sententiam declarare videtur. Enacina disp. 2. qu. 2. punct. 3. dum jo-

quit, qui ludo lege humana prohibito perdidit, non teneri in conscientia solvere, quod perditum credita pecunia, stando in re communi Cafareo, quod inquit apposse addidisse, nam stando in iure naturæ perdens aliquid ludo verito tenetur illud solvere ratione promissi, quia quilibet tenetur iure naturæ promissa adimplere. Quod adhuc magis verificatur, si id iuramento confirmavit, quia iuramentum semper servandum est, dummodo non sit illicet, tum quia ipso iuramento cessit privilegio legis, quod in ipsius favorem latum est, quando autem privilegium fertur in favorem ipsius privilegii, porci privilegii tali cedere, si in tertii prejudicium non cadat, cum iugis solvere, quod ludo amittitur, non sit de se malum, neque illeatum, tenebatur virtus ad solutionem, si juramentum præcessit; quanvis enim ludere ludo illicito, & verito fit contraria bonos mores, non est tamen contra bonos mores de se in tali ludo perdi solvere, sicut coire cum meretrici est contraria bonos mores, non tamen solvere promissum iuramento firmatum fecuta copula, de quo plura videri possunt apud Arctinum loc. cit. a. 4. & 87. Postrem est Difficultas, An qui administrat domum, menam, aleas, lumina & alia ad ludum necessaria indifferenter omnibus ad ludendum ludo prohibito, peccet mortaliter, Negant Lessius, Molina, Valq. Card. de Lugo, Capensis, Angles ex nostris, Lyman, & alii communiter; qui tamen advertunt confundendam esse loci confuetudinem, dicunt enim in quibundam locis usum esse, ut omnijate licetum sit alienas columbas ad suum traducere columbarium, quod etiam magis expediret ad iugia vitanda, & occasiones peccandi difficile enim est alienus optimum pubulum in suo columbario apponere, præcise ad suas columbas retinendas, nec illo modo alienas allicere intendunt: unde aliqui ad scrupulos rollendos dicunt, etiam si intentione illas ad se pertrahendit faciat, ad restitutionem non teneri, dum utrat uero iuri proprias pascendi columbas, nec mediis utrat per ordinatis ad alienas pertrahendas.

Iudic ex se non peccaminofis non esse mortale, nec contra iuritiam, & conseqüenter ex tali subministracione non posse obriri obligationem restitutionis, cum non sit contraria iuritiam alii debitum, nec peccatum aliquod nisi in casibus jam dictis, quo sensu intellecta prima opinio admitti potest, nec multum discrepat a secunda.

QUESTIO QUINTA.

De Restitutione ex aliis capitis proveniente.

90 Q Uædam alia capita assignari solent, ex quibus etiam restitutionis obligatio conligeretur potest, nimirum ex iuris iustitia contractus, ex vestigialium defraudacione ex incertis debitis, & inventis, ex venatione, pescatione, & aucupio, & ex bonis in bello capti; sed quia de obligatione restituendi, que provenit ex iuris iustitia contractus, iam superius egimus disp. 4. de Contractibus, & de obligatione restituendi ex vestigialium defraudacione disp. 6. de Obligationibus iustitiae distributrice quæst. 1. art. 2. & de obligatione ex incertis debitis, & inventis plura diximus disp. 3. de Juticia, & Jure q. 3. art. 1. & disp. 7. de Restitutione in communis q. 2. art. 3. n. 5. & 55. idem in hac ultima quæst. ne breviter de ceteris agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Restitutione ex venatione, pescatione, & aucupio.

91 C ONVENTUS Doctores, si animalia silvestria ab aliquo capta fuerint, & postea eius dominum, & potestem evanescere ante manufactionem, cuicunque licere ea capere, & in tali casu fieri primò capiens, tunc enim censetur primus capiens ilorum animalia dominum, & secundus acquisivis; unde si Cervus silvestris ex loco, ubi clausus manebat, refugerit, ita ut cum difficultate a potestate capi posset, si primò capiens, nam si facile capi possit, adhuc sub priori dominio censetur esse. Si vero animalia sunt domesticæ, & manueta, vel facta manuata, cum antea silvestria essent, etiam si dominorum possidentur potestem evaserint, ea capere non licet, & capiens ad restitucionem tenetur, ut constat ex Inst. de rerum divisione, & ratio est, quia per huiusmodi fugam animalia illa prælata libertatem acquirere non censentur, quia prius habeantur, antequam a primo dominio caperentur, quod præfectorum de illis verificatur, quia affecta sit etiam post fugam ad dominum redire. Verum est tamen unam certam regulam j. d. 1. post, quodnam enim plus temporis reguntur, quodnam minus, ut iam ad suam pristinam libertatem, & seritatem redire censentur, acrode siam iterum primo occupantur, & unde aves que in caeve custodiuntur, statim ac egrediuntur, & liberè evolare possunt, censentur non esse prioris domini, nisi adhuc facilè eas recuperare posse. Columba vero è columbario possidentis egerit tunc illud relinquere censetur, si ter, vel quater columbarium alterius acceperit, nec tempore coniusto redire, jam enim ex hoc dominus prior videtur eam non sibi dominum. Ita Molina, Card. de Lugo, Capensis, & alii communiter, quod tamen prudentis arbitrio mansurum est.

92 Primum tamen est Difficultas, an licet columbas ex alieno columbario ad tuum allicere meliori eis proposita, vel alii artificis, quibus confundendam redimendi ad proprium amittant, & tunc hant. Hic autem cum communis sententia supponendum est columbaria licita esse ex natura rei, nisi si alii aliqua legi prohibeantur, ex eo nostris docet Averinus l. 5. tit. 29. art. 2. in fine, & Nicolaus de Orbellois 4. dist. 15. q. 3. §. 42. licet Paladonus, Major, & quidam alii antiquiores pataverint illicta esse propter dannum, quod columbe facit, & feminibus inferunt vieniorum; hec enim ratio non convincit, quia columbe plus proficiunt terris, quas frequenter stercozant, & prævenient, quam alias noceant; tunc qui si columbaria non essent, columba silvestris, magis multiplicarentur, & longe magis dannum inferrent, tandem, quia columbaria eis licita communius usus confirmata, tamen habentes curare debent, ne debet cibus, & enim columba minus nocebunt. Hoc ergo supposito circa dubium propositum communis opinio docet eum, qui in suo columbario cum fraude illecebros apponit, ut aliorum columbariorum traducat, ad restitucionem teneri; quia quilibet in suo columbario ius habet contra alios durante suo dominio, ne utrant medius per ordinatis ad columbas a suo domino extrahendas securus autem est, si per accidens, & sine fra-

93 Tertiò dubitatur, An Principes venationem, & pescationem iuste prohibere possint. Quamvis aliqui apud Covar. loc. cit. negaverint Principes venationem, vel pescationem prohibere posse, quia potestem non habent supra ius naturale, aut gentium, quo venatio, & pescatio est omnibus permissa; oppositione tamen omnium DD. communiter docent, quia multa sunt iure naturæ permitta, quia tamen iustitia de causis iure humano aliquando sunt vetita, ut pater de eis carnium, qui iure naturæ est licitus, & tamen aliquando ab Ecclesia est prohibitus: sic ergo pariter venatio, & pescatio quibusdam temporibus prohibet polunt, quando in communem vergit utilitatem, quando ferri proceratione prolis attendunt. Major autem difficultas est de loco, an feliciter, Principes possit iuste venationem, vel pescationem in aliquo loco communis subditis prohibere, camque facultatem sibi sibi ultrapare. Negat Holstenius, Joan. Andreas, Decius, & quidam alii Juristi, quia iure naturæ, & genitum hæc animalia sunt velut libera, & quasi naturalem libertatem habentia, qua ratione de iure naturæ sunt omnibus communia, & prout sunt primo capientis, ergo horum anima-

N. I. 193

flitia, non debentur ad servandam **æqualitatem** cum juribus aliorum; ergo quamvis superaddatur premium, pro quo hujusmodi operae sunt, **æqualitas** iustitiae non ladiatur, ac proinde cum iustitia non intercedat in foro conscientie non est obligatio restituendi id quod accipitur pro opere alias debito, quia ex solis violatione iustitiae oritur obligatio restitutio. Ita Vasquez, Sotis, Bannes, Azorius, Bonacina, Emmanuel Sà, Capenius, & plures alii. Aliqui vero excipiunt opus proximo debitum ex charitate, nam premium pro tali opere acceptum volunt esse omnino restituendum, nisi sit opus laboriosum, & fupusum; Ita Navarrus, Leffius, Medina, Reginulus, Stephanus à S. Gregorio, & quidam alii. Tandem Cardin. de Lugo iicit, at nihil acceptum propter opus bonus, vel omnisonem ex alia virtute præter iustitiam debita restituendum effe ex debito iustitiae, ex debito tamen alterius virtutis aliquando restituendum est, & aliquando non; quod ibi fuse declarat.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid sit restituendum ratione ludi

Primo ludus est *contractus*, quo ludentes inter se pacientur, ut victori cedatur, quod uteque depositum, & duplex distinguunt foler generaliter loquendo, unus qui à fortuna dependet, ut ludus alacrum, & taxillorum, ac similium, alias optimissimum a dexteritate, & solertia, ut ludus fæcchorum, & familiis, & utrumque eis locutum ex natura rei omnes coeundum, sensibus imperfectionibus, quo frequenter in eis ex virtuteudent intervenire solent, qui offendit non potest ex quo capite si illucius illi contractus inter ludentes; scit enim quis si fui rei dominus potest cum alteri donare absolute, sic etiam sub aliqua conditione potest dare, sive ea fortuita sit, sive ex industria pendeat; immo si debitis ferventer conditions infra signanda, & aliunde scandalum non interveniat, aut justa prohibito; jani iniquitas, vel frusus me fecerat, ne peccati fit occasio, potest esse adus virtutis, si fabr animi recreacionem cum debitis circumstantiis, ut norat *Astelanus noster lib.* 2. tit. 53. non enim indigeret quiete aliquando ad animi fatigati recreacionem, quies autem animi est delectatio, scilicet ludus ex natura rei affectus soler, que multum deservebit quoque potest ad tantam tuendam non minus quam ambulatio, & alias similesctiones. Immo Doctores etiam esse omnes, paucis quibusdam exceptis, convenient. Indere etiam principalipter propter lumen non esse peccatum, sensibus circumstantiis, que ipsum illicium reddere possunt, ut fabr dif. 47. cap. 16. num. 50. & ratio est, quia intendere lucrum per medium fictum fine injuria eius, a quo speratur, nullo modo est illucitum etiam velimpermalit. Ex multis tamen circumstantiis ludus potest esse prohibitus, iteratione personae cui ludus sit prohibitus, ratione temporis, vel loci, aut rei, quae ludo exponitur, nec non ratione fraudis, mendaciae, perjurii, blasphemie, & aliorum malorum, quae iudicis quotidie evestuntur, & ideo a Sanctis acriter reprehendi & Job. 3. dicitur *namquam cum ludentibus misericordia*, & *Job. 13. non sedicunt ludentibus in confusione*, frequenter enim in aliis blasphemis, perjury, ira, odio, mendacia, & familiis inveniuntur, & interdum etiam sit ludus cum detrimento notabilioris, & xiliorum, & ob ludum sit ludens impotens aliquando debita solvensa, in quibus casibus nullus dubitabit esse peccatum mortale, de quo plura videri possunt apud *Aeternum ex officiis* & dif. 15. q. 2. art. 5. fues de hoc tractantem.

proposito difficultatis.
77 Postrem quavis supra dictum sit meretricem non tereri restituere, quod accepit ex copia facta sui corporis, sed ille iuste retinere tam pro spectu suae naturae, quam postulat, in quibusdam canem cibos. Doctores communiter docent ad restituendum teneri, nam si meretrice fraudare, vel mendacius adolescentem plus extoriat, quam iustitia exigere, & fœmina restituatur sunt conditionis, & qualitas lucrari solent, restituere tenet, quia usum corporis sui majori vendidit prelio, quam secundum iustitiam poterat. Similiter mulier, que se virginem invxit, vel non cognitam nisi a viro illusci, vel non nisi fœmel, am vero nisi virgo, & fuerit a pluribus cognita, ultra peccatum mortale ad restituendum tenetur illius majoris precii, sed ex iustitia mendacis extoriat; secus dicendum est de aliis mendacibus, qua ex communis usu sunt meretricibus coniuncta, sed offrendandam affectionem, vel pulchritudinem, quia quisque huiusmodi de mendacia illis est familiaris, & sic deceptum, voluntarie decipitur, & idem nlla est factienda restitutio, quia solenti, & scienti nulla sit in iuria. Item tenentur meretrices premio restituere, quod accepit a pupillis, & alienis, qui sine licetia suorum tutorum, vel curatorum aliena non possunt, unde que sine illorum licentia a minoribus acceptant, eorum curatoribus restituti debent; sed etiam restituere debent quicunque a Religiosis accepterunt. Monasterio, unum nihil posseunt, ne possidente possint, & quicquid acquisiri, Monasterio acquirant, & quavis eis aliquia a Superioribus concedantur, ut in suis expendiant usus, hoc intellegitur in usus licetios, & honestos. Ira Vafquez, Azorius, Capensis, Stephanus a Sandio Gregorio, & alii communiter. Denique quo de meretricibus dictum est quod scilicet, pro copia sui corporis possit accipere premium iustum, & retinere, hoc tamen de qualibus feminis intelligentiam est, quavis meretrice non sit, ob rationem supra allatum, quia usus corporis ad libidinem est prelio assimilabilis, & locabilis, & nullo jure inhabilis ad illud premium recipiendum, sive sit secretaria, sive non, quia illa actio faciendo copiam sui corporis est iustitiae sufficientia ad transferendum dominium, & idem iuste retineatur, quod pro ista actione accipitur.

by Venetia
D. Ait-

Quæstio IV. Articulus II.

191

D. Antoninus, Sanchez, Diana, Navarrus, Lessius, A
cicus, & ali passion.

periclit reddit periculum omnino iniquale, atque ideo contrarium penitus injustum; ergo ad restitucionem tenetur. Probatum assumptum, quia sciens in arte ludendi notabiliter collusorem excedere non tanto periculose exponit, sic illi.

80 Tertio, cum iudicis sit contractus quidam numerus, cundum communem Doctorum sententiam tres præcipue, res forem excedere, non t.

Confiratur à pari, quia si quis in ludo monetari exponeret, que tantum decim denariorum valeret, pro viginti, & propterē collusor etiam denarios exponeret, nēpē viginti, utique lucrando ad restitutioēnē teneretur, ergo pariter in propōto, qui se periculo exponit, ut dux, pro periculo ut decem, sicut evenit de excedente locūm notabiliter in peritia ludi, contractus erit illiuscum & ad restitutioēnē tenebitur. Ita Molina, Lefusii, Azorius, Medina, Pontius, Angles ex nostris, & ali communiter, quorum aliqui adducti non tenet ad restitutioēnē totum lucrum, sed partem, quia adhuc alicui periculo se exposuit, quia in ludi magnam partem haber fortuna, ut dictant est, & ideo aliquid retinere potest iuxta rationem periculi, cui se exposuit.

Jas. plus fido ludere bone caritatem, vel quam caritatem, etiam aliquid de aliis bonis in ludis induvere, dum in aula, vel studiis versatur, nam pater concedens filio quanto possit etiam concédere honestam recreacionem, quam adolescentes illius etatis, & conditionis percipere solent, & quando patre exprimere concideretur, non esset rationabiliter invitus, quia hinc pertinet ad levamen nature. Secunda conditio est, ut alterum altero non trahat ad ludendum per injuriam, ut fraude, metu, minis, &c. unde si quis alterum sic induceret ad ludendum, non solum mortalites peccat ob injuriam illatum, sed etiam lucrum restituere tenet secundum communem opinionem, quia est peccatum contraria justitiae, cum sit causa danni alterius per injuriam. Et quavis id negent Molina, Garzias, & quidam alii, quia sic inducens ad ludendum abfatu, & simpliciter voluntarie lusit, licet secundum quid involuntari, quod sufficit ad transferendum dominium in contractu oneroso, qualis est ludus. Attamen prima opinio est probabilior quam erit tenet Divus Thomas 2. 2. quist. 32. ar. 7. ad 2. & Bonaventura 4. distin. 15. 2. part. 2. q. 1. quia talis contractus est ver per injuriam extortus, ut talis omnia id restitutionem obligat. Sic ver trahit nisi minis, sive precibus inveniuntur eis nonnullis lenibus non tenetur iure lucrum restituere.

portunus eis equivalentibus non tenetur ex parte lucrum restituere, quicquid dicat Pontius noster cum quibusdam aliis discep-
tus, 58. qu. 3. Nec obstat, quod in ludo, cum sit quidam contractus, omnimoda equalitas servari debet, ita ut vel uterque, vel ne-
tender ludientum lucrari possit. Nam in tali causa potest, haec in-
equalitas sit in ludo intervenire ex culpa alterius ludientis, ut si quis falsis chartis ludat, risse lucrari nequit, quia impedi-
mentum lucro apponit ex parte sua; quod tam non obstat, quin
collutor lucrari possit, cum in impedimentum ex parte ipsius non
apponat; quia enim injuriam facit, sponte subit hoconus, ac
proinde fibi imputare debet, si commodum ex lucro reportare
non possit. Ita Lesfius, Sanchez, Salas, Cardinals de Lugo,
Capensis, Diana, & alii. Tertia tandem conditio est, ut col-
luctores, non utantur fraudibus contraria legem ludij, aliquo talis-
bus fraudibus uten tenetur non solam ad restitutionem ejus,
quod lucratus esset fraudulenter, sed etiam ad restitutionem
lucri, quod probabilititer impedit in colludente, ut communiter
Doctores tenent; unde qui aliquid in ludo lucratur, sed quod
charitas oscultavit, vel futurum est, vel sibi enumerat plura
puncta, & alteri pauciora, non solum tenetur ad restitutionem
ejus, quod sic lucratus est, sed etiam ad reparacionem damni,
quod focus incurrit, qui aliquo probabilitate lucratur erat,
nam tamen si utatur affluens illis, quas regule habet, & conatu-
to recepta peremptum, ut notat Aretinus loc. cit. art. 3.

8. Quartu[m] alio quartam addunt conditionem ad justitiam, & honestatem ludi requistam, quia est ut inter ludes sit equalitas tam pro lucro, quam pro iactura, circ[um] quam condicione queri solet, an sciens se in peritia ludo notabiliter excederet collusorem, teneatque restituere, quod luctaratur, & quidem concedunt omnes, quando de excessu non confit, sed uterque ultius pertinet ignorat, non teneri, quia uteq[ue] periculo se exponit, licet alter re vera notabiliter excedat, scit etiam quando excessus non est nobilis, quia talis excessus periculum perdimet non tollit, cum in omn[i] ludo magnam partem fortunae habeat, concedunt etiam non teneri, quando excedens compensat maiorem excessum dando imperiori meliores conditions, & difficultates est ergo, quando excessus in peritia est notabilis, & si nulla compensatione, & unus est notabiliter se locum excusat, quod alter ignorat; nam si alter excessum pertinet facit collusoris, & hoc non obstante velit se periculoso expone, non tenetur illi aliquid restituere, quia in tali causa nulla sit iuria imperiori, nec ex errore contrahit, unde sibi imputare debet, si perdat. Quavis autem aliqui negent etiam in capitulo propozitae difficultates peritiori teneat ad restituitionem lucri ex ludo acquisiti. Communis tamen Doctorum sententia ponit in eo causa obligacionem restituendi, & ratio est evidens, quia inequalitas iustitiae, quae in ludo existit, non potest esse iustitiae commutatione. Ita Valentia, Molina, Medina, Sotus, Bannes, Salas, Lessius, Azorius, Sanchez, Rebello, Bonacina, Cardo de Luçis, Aretusius, & Pontius ex nostrar[um], & illi recentiores passim.

8. Ut dicam breviter quid sit controversia tan[ta] graves patrones habentes pro utraque parte sententia, certum in primis est, debet Doctoris omnes distinguere leges prohibentes a legibus irritantibus contractum, unde non est ipso, quod lex contractum aliquem prohibet, ex ipso irritat, nisi id exprimat, quapropter multa illicite sunt, quae tamen facta tenent. Prodecione igitur presentis difficultatis ponderantur sunt leges ludorum aliquos prohibentes, an simpliciter tunc eos prohibeant, cum etiam tales contractus irritent, ac nullent. Et quidem loquendo de legibus juris civilis prefatos ludos prohibentibus non videntur eos irritare, sed solum prohibere, & ad solutionem lucri per eos compensari potest Judicis sententiam condemnare, ut expressè constat ex L. Alcaren C. de Aletoribus, ubi dicitur: *Nulli licet, in publici, vel privatis dominio, vel locis ludere, neque in genere, neque in specie, & si contra saluum fuerit, nulla sequitur condemnatio, sed solutio redditus, & competentes a liusione reparabo ab his, qui dedector, ex quibus verbis patet vicepotem non obligari ad restituitionem lucri portales ludos acquisiti, nisi potest Judicis sententiam, unde quantum attingere ad*

Si venatio in locis communibus à Principe impediti non potest, quia nullus Princeps iuri naturæ derogare potest. Contraria tamen sententia est vera, & communiter accepta, quod hoc facere potest ex sententiâ populi sive gratis dato, sive per contractum onerorum præstio, quia potest populus cedere iuri suo; potest etiam hoc facere, si necessarium judicetur ad necessitates communes, vel etiam ipsius Principis sustentationem, si cur etiam ad hunc finem alia tributa imponi possunt. Ita Doctores omnes adduci, qui adduci etiam Principem facere posse ad solam sibi recreationem, referendo sibi in aliquo loco alias commoni venationem, vel pescationem, cum enim Principes pro Republica laborent, possunt etiam ex publico debita recreationis causa hoc sibi referare in aliquo loco determinato quod apostoli additur, quia in omnibus locis populi hoc facere posse non videntur nisi ejus sententia ad sola sui recreationem, nisi propter hoc remittat aliquid de tributis; nimis enim inhumanius est, & aliquid tyrannidis sapient, sibi sua recreationi tamen confluere velle, & populum omni huismodi recreatione privare, quia in iure naturæ, & gentium conceditur, tamen debet Princeps in loco sibi a venatione reservato damnum que huismodi feratur agri vicini intercesserit, alias ad restitutionem cerneret, nisi ob id possunt puniri, quia tunc iure gentium sunt primo occupantis.

93 Quarto dubitatur, An uniusquisque possit prohibere venationem in agro suo. Aliqui Juristi absolutè assertant quiclibet habere ius prohibendi venationem suo prædio ex S. Fera. infis. de r. divisione. Sed melius resolvitur haec difficultas procedendo cum distinctione alignata a Stofo, Medina, Angles ex nostris, & a Card. de Lugo loc. c. numeris fundum proprium aliquis privatè personâ aliquid eis muro circumdatum, vel sapè, vel talem propter aliquas circumstantias, ut domino licet alicuius ingressum impedit ad evitandum damnum, quod segeti, fructibus, & arboribus ex libero aliorum transiit imminentem posuit, & tunc sicut dominus rationabiliter alios ab ingrediencia potest, sic etiam in eodem fundo venationem, vel aucupationem prohibere potest; & in hoc sensu lex dicta intelligi debet, in qua dicitur non posse aliquem in alieno fundo, invito domino, aucupari, loquitor enim de fundo, cuius ingressum posset dominus alias prohibere. Aliquando vero talis est fundus, ut liberum sit cuique illum ingredi, vel illuc transire, ut quando fundus est solitus nulla habens feminam, vel potest absolutorum mellem, vel solam ad communia pacifica defervit, quod transiit nihil pati possit, & hanc servitatem videtur habere confundente prescriptam tunc in tali fundo fieri dominus non potest alios ingressum, & transiit rationabiliter prohibere; sic nec videtur prohibere posse, ut ibi leporum insequantur, vel manus vulnerantis moraliter evadere non potest, quia graviter est vulnerata, & illam velociter insequitur sine dubio capturus, tunc sera sub eius potestate, & dominio condenda est, & quasi ab eo capta, quare alius iuste eum prævenire non potest; si vero dubium est, an foret eam capturus, tunc sera condenda est capiens, & non vulnerans, quia tunc videatur suam naturalem libertatem habere, & id est prius occupans, quod probabilitate non curaret illi, quibus fieret.

94 Quinto est Difficultas, An peccat, & ad restitutionem tenetur qui venator, vel pescator contra prohibitionem iustificatur. Non est autem quæsto, quando venatio prohibita est ratione status personæ, prout prohibita est Clericos, & Religiosos ex Concilio Aurelianensis, vel solum per bonum commune, ut follet prohiberi mensibus, quibus ferum fuit gravida, vel cali genere retium, & instrumentorum, ne animalia consumantur penitus, & extinguantur, sed quæsto est, quando prohibiti facta est ratione loci, cui etiam immunitas data a Princeps, vel in gratiam aliquius, qui filius ibi venari potest, & feras, vel pesceras capere, catere vero prohibentur. Prima sententia docet, venatorem acquirendi dominum ferarum quas capi, pescare tamen contra iustitiam in illam, qui solo in eo loco venandi habeat, atque adeò debere ei restituere, non quidem feram captam, aut ejus valorem, sed quantum detrimentum pafus est ob venationem illam. Quod autem dominum ferarum acquirit, ex eo probat, quia licet dominus sylva jux habere eas capiendi, nondum tamen eas caperat, arque id olympe manebant adhuc, & in sua libertate, & id est hinc primò capientis; unde licet aliquis habeat ius pescandi in toto hoc flumine, & quid nullus aliud pescetur, non id est iam dominus illorum pescum; hinc enim, quæ suam retent libertatem non possunt fieri nostra per solam voluntatem nostram, vel Principis, & id est venator, qui eas feras capi, si dominus earum, cùm eas in nullius bonis inveniat. Ita Medina, Co-var. Molina, Lefthus, & plures alii.

95 Secunda sententia negat venatorem in proposito casu peccare contra iustitiam, & ad restitutionem teneri danni illati, & tantum alii peccare contra obedientiam, & legem. Ita Vallez, Turrianus, Card. de Lugo, Capensis, & alii, quæ opinio

ARTICULUS SECUNDUS.

De Restitutione ex bello iniusto.

96 Q uandonam bellum sit justum, & quando iniustum patet ex dictis disputationis 3. quæst. 3. att. 2. in fine, ubi diximus ad iustitiam belli duo præterea requiri, primum est legitima auctoritas in inferente bellum, quo solum resulerit in Principe, vel Republica, quæ superiore non recognoscitur, tamen etiæ iusta causa, seu legitimus titulus bellandi; quibus conditionibus deficiencys bellum dicitur iniustum, & ex ipso oritur obligatio restituendi rapta hostibus, & acquista in eos, quæ obligatio breviter est modo declaranda in hoc articulo, nam de iustitia bellū ex iusticiâ agimus disp. seq. q. 4. art. 2.

Primo itaque docet Angles ex dictis lib. 4. sent. quæst. de restitutione ex bello iniusto Disput. 2. quid quando bellum sit iustum, & Superioris auctoritate illatum, qui plus abfuit, quam ab hostibus debebatur, sive aggressor, sive defensor sit, ad restitutionem non tenetur; & ratio est, quia quando bellum est omnino iustum, qui gerit bellum est Minister iustitiae divinae, & humanae, atque ita potest, ut Judex, & Minister in operam delicti retinere omnia, quæ ab Adversariis ultra rei a Tyranno occupata abfuit, quemadmodum Iudei latronem panis in septuplum ultra rei futura premium, inferens verò bellum si superioris auctoritate, etiam iusta de causa moveatur, nimirum ad recuperandas res proprias ab adversariis usurpatas, quicquid ultra debitum abfuerit, restituere tenetur; & ratio est, quia cum non sit iustum Minister, eo quod sine Superioris auctoritate bellum induxit, adversarii punire, vel ab illo quidam ultra sibi debitis auferre non potest, quemadmodum dominus rei furo sublato auctoritate privata furem in quadruplum punire nequit, ut pœnit Judeus. Ita Angles ad verbum loc. cum pluribus aliis.

107 Secundum, milites peccant cum onere restituenda, si iurificias, & alii spad quis hospitantes, vel per quorum loca transiunt, auferant, aut invicti extorquent, vel etiam donata accipiunt, nisi confite omnino libere fieri, siquidem donatione si regulariter solent esse coacta ex vi, & metu, non autem spontanea, præter ea, quæ subimmitate debent ex constitutione Principis, nisi tamen sint in extrema, vel latente gravi necessitate. Ita Molina, Becaum, Palau, Diana, Bucemb. & alii padini. Quod vero attinet ad bona hostibus erupta, in bello iusto communitatis Doctores dicunt quod si immobilia sint, non est capientium, sed Principi applicari debent; bona vero mobilia in actuali conflieti capta, & etiæ iure gentium sunt ipsorum capientium, etiam iure compensationem damnorum excedant, & ab eis iuste possideri possunt. Addunt tamen Bartolus, Sylvestris, Tuscus, Stephanus a S. Gregorio, & alii, quod licet hujusmodi bona mobilia iure gentium sint ipsorum capientium, & inter ipsos dividenda, iure tamet positi debent prius pon in communis, & Capitanies affligant, ut cuicunque fecundum iuram distribuantur; alter enim rapina est, nisi confusudo ad effici, ut uniusquisque quod caput retineat. Addunt insuper hoc non intelligi de bonis pauperiorum, seu transuentum neminem infestantium, sicut nec possunt eorum personæ molestar, & idem dicendum aperte, si capientur homines, vel eorum bona in territorio non diffidato, qui teneantur capientes ad restitutionem omnium damnorum, immo tamquam latrones condemnari possent. Tandem ab hac regula excipiunt etiam bona Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum innocentium, quæ ob delictum

DISPUTATIO DECIMA
DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM
THEOLOGICARUM.

P remissis in precedentibus Disputationibus, quæ spectant ad notitiam legum, & præceptorum in generali, quæsunt regulæ tum interna, tum exteriorum animalium humanorum ad eorum bonitatem, vel malitiam dignificant, modo in sequentibus disputationibus descendunt eff ad leges, & præcepta in particulari Dei, & Ecclesiæ. Quoniam vero horum præceptorum fundamentum sunt Virtutes Theologicae Fides, Spes, Charitas, de harum præceptis primò agendum est in presenti disputatione, utpote quæ sunt quasi praesubstancialia Decalogi, omnisq[ue] nobis ad speciationem, & scholasticam pertinentibus, de quibus sufficienter egimus lib. sent. disp. 6. repetendo solam interdum quæ de moralib[us] doctrinam pertinent, vel lectorem ad ea loca remittendo.

M aistri Theolog. Moral.